mkg
Miljöorganisationernas
kärnavfallsgranskning

2006-02-02

Till: Växjö Tingsrätt
Miljödomstolen, rotel 10
Box 81
351 03 Växjö

Synpunkter på mål nr M3171-04 (OKG AB:s ansökan om tillstånd till verksamheten vid Oskarshamns kärnkraftverk)

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) lämnar i denna skrivelse följande synpunkter på mål nr M3171-04 (OKG AB:s ansökan om tillstånd till verksamheten vid Oskarshamns kärnkraftverk).

Bakgrund

Regeringen beslutade 2005-10-20 att befintlig och utökad verksamhet vid Ringhals kärnkraftverk är tillåtlig i fråga om det använda kärnbränslet. Regeringen stödde sitt beslut på yttranden från myndigheterna Statens kärnkraftinspektion (SKI) och Statens strålskyddsinstitut (SSI). Dessförinnan hade miljödomstolen funnit att det enligt 2 kap. miljöbalken förelåg hinder mot att bifalla ansökan i fråga om det använda kärnbränslet eftersom Ringhals AB inte hade visat att den slutliga hanteringen av kärnbränsle är löst eller kan lösas.

SKI menade i sitt yttrande till regeringen inför Ringhalsbeslutet att myndigheten i sina tidigare granskningar funnit att det finns förutsättningar för att ett slutförvar för använt kärnbränsle och kärnavfall kommer att kunna få en lösning som motsvarar de högt ställda krav som gäller enligt såväl miljöbalken som kärntekniklagen.

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG)
Box 7005, 402 31 Göteborg
Besöksadress: Norra Allégatan 5 Org nr: 802420-8384
Tel: 031-711 00 92, Fax: 031-711 00 93
www.mkg.se

SSI menade i sitt yttrande till regeringen inför Ringhalsbeslutet att myndigheterna inte funnit några hinder mot att geologisk slutförvaring enligt den s.k. KBS-3-metoden skulle kunna uppfylla erforderliga säkerhets- och strålskyddskrav.

Miljödomstolen prövar nu en liknande ansökan om tillstånd till verksamheten vid Oskarshamns kärnkraftverk.

Synpunkter på det svenska kärnavfallssystemet

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) menar att miljödomstolens bedömning att det förelåg hinder mot att bifalla Ringhals AB:s ansökan enligt 2 kap. miljöbalken i fråga om det använda kärnbränslet var riktigt. Myndigheterna har inte i första hand grundat sina prövningar och bedömningar av kärnavfallsbolaget SKB AB:s arbete med att ta fram en slutförvarslösning för använt kärnbränsle på miljöbalkens skrivningar eller avsikter. Exempelvis har hållbar utveckling, försiktighetsprincipen, användning av bästa möjliga teknik och krav på alternativredovisningar av metod och lokalisering inte haft en avgörande roll i myndigheternas hittillsvarande arbete. Arbetet har i stället i första hand har styrts av kärntekniklagen och dess bristande fokus på miljön.

Kärnavfallsbolaget SKB AB har sagt att man ämnar lämna in en ansökan om tillstånd att få bygga ett slutförvar för använt kärnbränsle år 2008. En samrådsprocess pågår och i samrådsprocessen har framkommit ett antal problemställningar som kan innebära att miljödomstolen kan komma att finna att det finns förhinder att bifalla ansökan. Några exempel på det är följande:

1. Det finns anledning att tro att det slutförvar som planeras inte kommer att klara de påfrestningar som en istid innebär. En istid förväntas komma och gå inom den tidsperiod då ett läckande slutförvar skulle medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Det som hotar slutförvaret under en glaciationscykel är förändrade grundvattenförhållanden som kan bryta ner de mänskliga barriärer som utgör grunden för den långsiktiga säkerheten för slutförvaret. Det finns risk för att vatten med hög salthalt under vissa perioder kan komma i kontakt med slutförvaret och bryta ner den bentonitlera som ska skydda kopparkapslarna mot kontakt med en korroderande grundvattenmiljö. Det finns risk för att vatten med en hög syrehalt under andra perioder kan komma i kontakt med kopparkapslarna som då kan komma att korrodera sönder. Till detta kommer en risk för att jordbävningar under istiden skadar slutförvarets och det omgivande bergets fysiska integritet.

2. Den föreslagna slutförvarslösningen (KBS-metoden) tillkom på 1970-talet. Trots att miljöorganisationerna påpekat att det kan finnas miljömässigt bättre alternativa metoder och att även myndigheterna och regeringen velat se att kärnavfallsbolaget SKB AB presenterat alternativa metoder har inte bolaget gjort detta på ett tillfredställande sätt. De rapporter som tagits fram i samband med prövningar av kärnavfallsbolagets forsknings- och utvecklingsarbete enligt kärntekniklagen har inte innehållit en förutsättningslös prövning av alternativa metoder jämfört med den så kallade "referensmetoden – KBS-metoden. I de fall när alternativa metoder har visat på lovande miljömässiga egenskaper jämfört med KBS-metoden har man avvisat metoderna som för kostnads- och tidskrävande att förverkliga. Myndigheterna och regeringen har godkänt detta agerande enligt kärntekniklagens villkor.

Det finns en alternativ metod för slutförvar av använt kärnbränsle som brukar benämnas djupa borrhål där kärnavfallet placeras i kapslar i borrhål på 2-4 km djup. Miljöorganisationerna menade redan för 15 år sedan att kärnavfallsbolaget borde undersöka denna metod närmare eftersom det fanns skäl att tro att metoden skulle kunna ge en långsiktigt miljömässigt bättre säkerhet än KBS-metoden till en kostnad som inte skulle avvika avsevärt mot kostnaderna för KBS-metoden. Det är framförallt det faktum att det grundvatten som finns på större djup inte har något utbyte med det ytnära grundvattnet som kan ge en större långsiktig miljösäkerhet. Kärnavfallsbolaget har konsekvent vägrat att lägga erforderliga resurser på att undersöka om denna metod skulle kunna vara ett miljömässigt alternativ till KBS-metoden. Kärnavfallsbolaget riskerar därmed att sakna en trovärdig alternativredovisning av metod baserad på miljökriterier vid en kommande miljöprövning.

3. Kärnavfallsbolaget SKB AB avser att lämna in en ansökan om att få bygga ett slutförvar som är lokaliserat antingen under Forsmarks eller Oskarshamns kärnkraftverk. Ursprungligen var avsikten att finna den berggrund i Sverige som skulle erbjuda den miljömässigt bästa förhållandena för långsiktig miljösäkerhet för ett slutförvar för använt kärnbränsle. I och med att kärnavfallsbolaget mötte lokalt motstånd i sitt arbete med att finna en sådan plats övergav bolaget i etapper denna ambition och menar nu att det finns ett tillräckligt säker berg nästan överallt i Sverige. Således har det saknats ett miljökriterium som grund för val av de förslag till lokalisering som nu finns.

Det har dock visat sig att inte bara de lokala utan även de regionala grundvattenförhållandena spelar en roll för den långsiktiga miljösäkerheten för ett slutförvar av KBS-typ. Om ett slutförvar placeras i en så kallad inströmningszon för grundvatten kan det ta en betydande tid (50 000 år) innan en eventuell läcka från ett slutförvar når upp till ekosystemen. Bägge de lokaliseringar som kärnavfallsbolaget nu föreslår ligger vid Östersjön. En

kustnära lokalisering innebär att slutförvaret är placerat i en så kallad utströmningszon och att det bara skulle ta 50-100 år innan ett läckage skulle nå ut i ekosystemen. Kärnavfallsbolaget riskerar därmed att sakna en trovärdig alternativredovisning av lokalisering som baseras på miljökriterier vid en kommande miljöprövning.

Sammantaget innebär ovanstående punkter att miljödomstolen kan komma att finna att det finns förhinder att bifalla ansökan om ett slutförvar för utbränt kärnbränsle. Detta bör kunna påverka miljödomstolens bedömning av om OKG AB har visat att den slutliga hanteringen av kärnbränsle är löst eller kan lösas.

Synpunkter på miljöorganisationernas insyn i den nuvarande samrådsprocessen inför ansökan om ett slutförvar för använt kärnbränsle

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG, www.mkg.se) erhåller medel ur Kärnavfallsfonden enligt 4 § punkt 6 i lagen (1992:1537) om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle m.m. och 7a-7c §§ i förordningen (1981:671) om finansiering av framtida utgifter för använt kärnbränsle m.m. för att kunna delta i samrådet inför den kommande ansökan om ett slutförvar för använt kärnbränsle. De så kallade kärnavfallskommunerna Östhammar och Oskarshamn erhåller liknande anslag ur fonden.

I sina ansträngningar att granska det svenska kärnavfallsprogrammet i samrådet har MKG arbetat för att öppna upp de olika pågående samrådsprocesserna för insyn från miljöorganisationer och allmänhet. Förutom de samråd som genomförs av kärnavfallsbolaget SKB AB i de aktuella kommunerna riktade till allmänheten sker det samråd på regional nivå och på nationell nivå (mellan kärnavfallsbolaget och myndigheterna SKI och SSI).

MKG har under 2005 varit framgångsrik i sina strävanden att se till att öppna upp de tidigare för allmänheten stängda regionala samrådsmöten (MKB-forum Oskarshamn och MKB- och samrådsgrupp Forsmark) som organiseras av länsstyrelserna i Kalmar och Uppsala län. Dessa bägge samrådsprocesser genomför numera sina möten öppna för allmänheten.

För att effektivt kunna sitt granskningsarbete har MKG hos kärnavfallsbolaget SKB AB och myndigheterna SKI och SSI även begärt att få bli observatör vid de så kallade speciella samrådsmötena (PLU- och SSA-samråd) och de gemensamma expertgruppsmötena med myndigheternas expertgrupper INSITE och OVERSITE som myndigheterna och kärnkraftsindustrin regelbundet genomför på nationell nivå. Kärnavfallskommunerna har observatörsstatus vid de speciella samråden.

Kärnavfallsbolaget med stöd av SKI svarat nekande på denna begäran. SSI säger i sitt svar att de ser större fördelar än nackdelar med ett sådant deltagande och att man därför inte motsätter sig att MKG och andra ideella organisationer får delta som observatörer vid de speciella samråden. Eftersom myndigheterna anser att det är SKB som håller i dessa samråd har inte MKG fått observatörsstatus än.

MKG anser att avsaknad av insyn i de speciella samrådsmötena och de gemensamma expertrådsmötena redan har försvårat organisationens granskning av kärnavfallsprojektet i samrådsprocessen. MKG menar att neka miljöorganisationerna insyn i dessa möten inte är förenligt med Århuskonventionen och MKG kommer att fortsätta att arbeta för att få en ökad insyn i dessa samrådsprocesser.

Yrkanden

Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning (MKG) yrkar på att domstolen ska finna att det enligt 2 kap. miljöbalken föreligger hinder mot att bifalla ansökan i fråga om det använda kärnbränslet eftersom OKG AB inte har visat att den slutliga hanteringen av kärnbränsle är löst eller kan lösas.

I den mån miljödomstolen anser att den kan agera i frågan yrkar Miljöorganisationernas kärnavfallsgranskning att miljödomstolen med stöd av Århuskonventionen uttalar sitt stöd för att miljöorganisationerna fortsättningsvis ska kunna delta i de speciella nationella samråden och de för myndigheterna och kärnavfallsindustrin gemensamma expertgruppsmötena.

Med vänlig hälsning,

Johan Swahn
Kanslichef, MKG

070-467 37 31
johan.swahn [at] mkg.se